

Svimjihylur og Musikkskúli

Jógván Arge
býráðslimur fyri Tjóðveldi

Fegnist saman við Havnar Svímjifelag um, at býráðið vil byggja 50 metra hyl í Gundadali. Málið hevur

sloppið at ligið alt ov leingi, síðani bygginevnd var sett, tí ósemja hevur verið um háttalagið, og tann setti formaðurin legði frá sær. Havnar Svímjifelag sigur, at nú er meiriluti í býráðnum fyri at fremja málið. Tað er ikki nakað nýtt. Tað var tað longu, tá bygginevndin varð sett fyri einum góðum ári síðani. Hesa seinastu tíðina hevur spurningurin verið, hvar í raðfylgjuni svímjihylurin skuldi koma. Raðfestingin av iløgnum komandi árinum er ikki reiðiliga liðug, men í upplegginum, sum hevur ligið á borðinum,

var svímjihylurin endaður uttarlaga í valskeiðnum, tí so nógv annað er á skránni. Sum tað ljóðar er hetta broytt, nú ið Havnar Svímjifelag fyllti 75. Tað var fyri neyðini. Sjáldan er kortini bara ein knútur í eini iløgutilgongd. Vit býráðslimir finga nú ein dagin bræv frá Musikk-skúlanevndini, sum óttast gongdina í málinum um at byggja Musikkskúla í Sortu-díki. “Tilgongdin til nýggjan musikkskúla í høvuðsstaðnum hevur verið drúgv, og tí er umráðandi nú at halda fast við hetta dygdargóða

uppskot, sum avgjørt verður til gagns fyri høvuðsstaðin og teir borgarar, sum her búgva”, skrivaði nevndin. Projekteringin hevur verið í gongd eina tíð, men er steðgað nakrar dagar vegna ógreiðu um kostnað. Síðani er komin steinur oman á byrðu. Samband er ikomið millum mentamálaráðið og býráðsumsitingina um at kanna møguleikarnar fyri at hesir báðir partar hugsa Tjóðpall og Musikkskúla í eina loysn á øðrum øki hjá kommununi. Okkum í breiða samstarvinum á Vaglinum er upplýst,

at tað skal verða greitt í seinasta lagi týsdagin í næstu viku, um ein slík ætlan verður egg ella ungi. Sigi fyri meg, at eg trúgvi ikki eitt fimmoyra upp á húsaløysnir saman við landsstýrinum. Betri dømi enn tann neyðliðandi Venjingarskúlin finst ikki í so máta. Har eru skúlabørnini teir stóru tapararnir, tí tað hevur ikki borið til at fingið eitt líkinda samarbeiði millum ánararnar báðar um at halda og dagføra skúlan til frama fyri tey, sum húsast har. Verður eitt mix nú gjørt

burtur úr Tjóðpalli og Musikkskúla, sum hoyra til hvør sín myndugleika, er greitt, at útlitini fyri nýggjum arbeiðsumstøðum til Musikkskúlan og hansara næmingar verða skotin langt fram í tíðina. So míni ráð eru av fleiri grundum at halda fast við tær ætlanir, sum eru lagdar um tann kommunala Musikkskúlan, og sum allir flokkar í býráðnum hava lovað høgt og heilagt til øll val í hesi øldini. ---

... fara kommunurnar at lata seg lumpa?

aftur undir øllum umstøðum, og undir ongum umstøðum telja við sum "nýggj figging" til kommunurnar. Trupulleikin við forskattaðu pensjónunum er hartil – sum nevnt – at inntøkurnar ikki koma at hækka, samsvarandi økta talinum av pensjónistum. So sum tær høvdu gjørt, um pensjónistar rindaðu pensjónsskatt við útgjaldi. Tó skal nevnt, at av tí, at samgongan nú fer at krevja at flest øll skulu rinda til egna pensjón, so vil forskattingin økjast í avmarkað tíðarskeið, meðan lógarkravda pensjónsuppsparingin fer úr 1% upp í 15%. Hetta gevur tó bert meiri í pensjónsskattainntøku fyri teir føroyingar, ið ikki hava pensjónsuppsparing í dag. Men tá tvungna pensjónsuppsparingin fyri hesar persónar samstundis verður tikin av A-inntøkuni, vil inntøkuskatturin gerast samsvarandi minni í sama tíðarskeiði. Yvir tíð fara talið av pensjónistum og eldraútreiðslurnar sostatt at økjast, uttan at inntøkurnar økjast samsvarandi. Tí verður úrsletið ivaleyst, at neyð-ugt verður við stórum brúkaragjaldum ella nýggjum skattum, um eldratænastan skal kunna veitast og rindast í framtíðini. Um kommunurnar velja at yvirtaka eldraðkið, yvirtaka tær harvið eisini hesa óbehagiligu avleiðing av forskattingini av pensjónum.

3. Hartil skulu kommunurnar fáa MVG fyri rest. Tykist um landsstýrið ikki rættiliga veit, hvat tey skulu finna uppá. Taka so bara "blandað bomm/MVG" fyri rest. Hetta hevur onki við talinum av eldri at gera, og kann bert geva ógreiðari inntøkubýti millum land og kommunur, og gera okk-

ara skatta- og avgjaldsskipan enn meira ógjøgnumskygda og fløkta. Beint tað øvugta av tí, ið vit ynskja.

Landsstýrið vil stavnsbinda forskattingina

Her tykjast at vera í minsta lagi trý endamál hjá landsstýrinum við at bjóða kommunum hesa figging:

1. At binda forskattingina av pensjónnum fastari, so komandi samgonga ikki líka lætt kann broyta hetta aftur.
2. At lata kommunurnar um, at taka stór brúkaragjöld og/ella nýggjar skattir, tá inntøkurnar frá pensjónsskatti ikki fara at økjast samsvarandi hækkingi eldraútreiðslum.
3. At landið letur minni figging enn veruligi útreiðslutørvin fer at vera á eldraðkinum fram-yvir. Trýstið verður tí á kommunuskattin, ið er ein flatskattaskipan (í enn størri mun enn landsskatturin), heldur enn á landsskattin.

Hvør loysn tryggjar best tænastu - nú og framyvir ?

Av tí, at landið als ikki hevur megnað at røkt og ment eldraðkið nøktandi í árávis, hava politikarar í áratíggir tosað um, at so er nokk best at kommunurnar yvirtaka hetta. Víst verður til barnaansingarøkið, har tað gekk munandi betur, tá kommunurnar yvirtóku, m.a. tí, at útreiðslurnar samstundis hækkaðu heilt munandi. Sum skilst hendið helst ein trifalding av útreiðslunum. Hetta ber ikki til á eldraðkinum, ið er eitt munandi størri øki, og eitt øki, ið krevur 24 tímar um døgnið tænastu. Tí tá gerst skattabyrðan alt ov tung.

Vit mugu og skulu velja eina loysn, ið gevur eina so góða tænastu til borgaran sum møguligt. Sum minst skal fara til umsiting og sum mest til tænastu. Samstundis

hava vit útbygt samferðslukervið soleiðis, at koyrast kann til 85% av føroyingum innanfyri góðan tíma. Hetta ger tað enn meira meiningsleyst at leggja týðandi eldraðkið út, og at skipa fleiri umsitingar, at taka sær av somu uppgávu kring landið. Eisini er tá skjótt, at munurin millum tænasturnar í kommununum gerst stórir. Hartil verður neyðugt við umfatandi útjavningarskipanum, ið aftur gera okkara samfelag óneyðuga tungt umsitingarlaga, og kann hetta hartil skapa heilt aðrar og nýggjar trupulleikar.

Óvirðilig fjald kommunu-samanlegging

Tað er heldur ikki uttan orsök, at landsstýrið nú er farið at krevja, at kommunurnar verða tvungnar inn í "samstarvsøki", tá eldraðkið verður lagt út. Hetta er heilt greitt ein fjald kommunusamanlegging. Hetta tykist ikki serliga virðiligt, ikki minst sæð í ljósinum av, at núverandi samgonga hevur havt eina fólkaatkvøðu um kommunusamanlegging, ið tíverri var sera illa fyrireikað og ógreið, og valluttøkan tí eisini sera lág. Men úrsletið varð sera greitt. Fólkið kring landið segði nei til kommunusamanlegging. Hóast hetta, so vil samgongan nú fremja eina fjalda kommunusamanlegging.

Hvørjar uppgávur skulu land og kommunur røkja í framtíðini ?

Áðrenn avgerð verður tikin um, hvørt stóra eldraðkið skal vera ábyrgd hjá landi ella kommunum, so má og skal politiska skipanin sjálvandi kunna svara grundleggjandi spurningum, so sum:

- Hvørjar tænastur skal landið røkja í framtíðini, og hvørjar tænastur skulu kommunurnar taka sær av í framtíðini ?
- Hvussu tryggjast sama tænastu-

støðið best til eldri kring landið, við minst møguligari umsiting, ikki minst nú samferðslukervið er væl útbygt í stórum pørtum av landinum ?

- Fara kommunurnar ikki at gerast "strongdar" bæði figgjarliga og umsitingarlaga av at yvirtaka eldraðkið, og hvussu fer hetta at ávirka tey øki, ið kommunurnar í dag umsita ?
- Er eldraðkið, sum í stóran mun eisini hongur saman við heilsu-økinum, ikki júst dømi um eina uppgávu, ið eigur at vera lands-uppgáva og landsins ábyrgd í framtíðini - ikki minst sæð í ljósinum av stóru broytingunum í fólkasamansetingini fyri framman ?

Hetta eru allir spurningar, ið hava verið viðgjördir í alt ov lítlan mun, tí nógvir landspolitikarar hava havt sera trupult við, at endurskoða tað hugsan, ið hevur verið ráðandi í so nógv áratíggir ... "landið megnar tað ikki, legg ábyrgdina á kommunurnar." Hetta er vorðin ein myta, ið politikarar sjálvir hava gjørt til veruleika, tí landið hevur enn ikki gjørt eina veruliga roynd at átaka sær alla ábyrgdina av økinum. Heldur verður runnið undan ábyrgdini.

Loysn fyri eldraðkið og figgjarligum haldføri

Heilt yvirskipað vilja hesi trý átøk – um rætt verður borið at – í stóran mun kunna tryggja eldraðkið og figgjarliga haldførið í framtíðini:

1. Landið tekur fulla ábyrgd av øllum eldraðkinum og skipar hetta so væl sum møguligt við atliti til, at veita øllum okkara eldri eina góða og væl samskipaða tænastu kring landið. Sum mest skal fara til tænastur og sum minst til umsiting. Har kommunur hava gjørt iløgur, má landið keypa ella leiga ognirnar.

2. Umleggja forskatting av pensjón til skatting av pensjón við útgjald. Hetta vil tryggja, at inntøkur landsins frá pensjónsskatti fara at økjast, so hvørt útreiðslurnar til eldraðkið fara at økjast. Harvið vera inntøkur tøkjar hjá landinum so hvørt tørnur verður á hesum m.a. til eldratænastur. Hetta vil samstundis tryggja, at figgjarliga haldførið hjá føroyska velferðarsamfelagnum í væl størri mun verður tryggjað komandi mongu árinum.
3. Pensjónsnýskipan, ið er grundað á 2 súlur:
 - a. Eina samhaldsfasta fólka-pensjónsskipan, ið byggir víðari á núverandi Samhaldsfasta, og tryggjar øllum eina góða pensjón á ellisárum.
 - b. Eina egna uppsparing, ið verður ásett í mun til, støddina á samhaldsføstu fólkapensjónini. Hetta vil tryggja, at pensjónin hjá føroyingum verður í støðugum og figgjarliga haldberum kørnum nú og framyvir.

Landið skal taka ábyrgd – ikki renna undan ábyrgd

Eftir er at vóna, at kommunurnar ikki lata seg lumpa, at átaka sær eina stóra og vaksandi uppgávu og útreiðslu. Hetta enntá uttan at fáa nýggjar inntøkur, ið samsvara við veruliga tørvin á eldraðkinum nú og framyvir.

Tá heldur seta stórt spurnartekin við, hví landsstýrið ger alt fyri at renna undan ábyrgdini av eldraðkinum, og tá heldur standa saman um at krevja, at eldraðkið verður skipað á ein hátt, ið tryggjar øllum føroyingum sum mest og best tænastu, sum minst umsiting, og so javnbjóðis eldratænastur sum møguligt kring landið.

Hetta krevur bert, at landið átekur sær ábyrgd – og gevst við at renna undan ábyrgd.